

ПРОТИДІЯ ФІНАНСУВАННЮ ТЕРОРИЗМУ В УМОВАХ ВЕДЕННЯ РФ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ ПРОТИ УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Мельник Д. С.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Після терористичних актів, вчинених у США у вересні 2001 р. та у протягом наступних п'яти років одразу у декількох країнах ЄС, боротьба з тероризмом стала політичним пріоритетом для багатьох держав світу. Про це свідчать низка прийнятих за цей період міжнародних та національних нормативно-правових актів країн ЄС і США, вжиті ними заходи й започатковані міжнародні ініціативи, до яких доєдналася і Україна.

Чітке усвідомлення українським законодавцем надзвичайної актуальності терористичної загрози засвідчують положення ст. 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 № 638-IV, де визначено поняття «тероризму» як суспільно небезпечної діяльності, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей¹.

В Україні проблема боротьби з тероризмом перейшла на принципово новий рівень у 2014 році після подій Революції гідності, відторгнення Криму та початку військової агресії РФ проти України на Донбасі. Агресивна політика РФ, спрямована на дестабілізацію ситуації в державі, у т.ч. шляхом інспірування сепаратистських проявів і всебічної підтримки диверсійно-терористичної діяльності маріонеткових псевдодержавних утворень «ДНР» і «ЛНР» на ТОТ Донецької та Луганської областей наразі становить найбільшу терористичну загрозу для України.

З початком збройної агресії РФ Україна перемістилася з 51-го (2013 рік) на 21-е місце (2018 рік) серед 163 країн у Глобальному індексі тероризму, який визначає рівень уразливості держав до терористичних загроз².

З огляду на викладене, нова Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 14.09.2020 № 392/2020, яка в

числі *актуальних загроз національній безпеці* (п. 10) визнає сучасну модель глобалізації, яка уможливила поширення *міжнародного тероризму*, релігійного та ідеологічного фундаменталізму і екстремізму, підживлюваного з-за кордону сепаратизму тощо; продовження РФ *збройної агресії та гібридної війни* проти України для відновлення свого впливу (пп. 15, 17). РФ, як держава-агресор, визнана джерелом довгострокових системних загроз національній безпеці України (п. 39)³.

Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року, затверджена Указом Президента України від 11.08.2021 № 347/2021, визначає як загрози та виклики для економічної безпеки: продовження РФ збройної агресії проти України (п. 19), використання РФ економічних інструментів впливу з метою прийняття на свою користь рішень, що суперечать основним національним економічним інтересам України (п. 12). Також, як одне із завдань, Стратегія передбачає забезпечення національної фінансової системи від фінансування тероризму (п. 21.1), фактично визнаючи останнє загрозою національній безпеці.

У розділі II Концепції боротьби з тероризмом в Україні від 05.03.2019 закріплено, що наразі найбільшу терористичну загрозу для України становить агресивна політика РФ, спрямована на дестабілізацію ситуації в державі, у т.ч. шляхом інспірування сепаратистських проявів і всебічної підтримки диверсійно-терористичної діяльності квазідержавних утворень «ДНР / ЛНР» на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях.

Саме тому надзвичайно актуальним завданням стало налагодження ефективної системи протидії наданню матеріальної підтримки діяльності самопроголошених псевдодержавних утворень т. зв. «ДНР» / «ЛНР», які стали осередками тероризму та живильним середовищем для його розвитку в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Дослідженням теоретичних питань боротьби з тероризмом займалися такі вчені, як В. Антипенко, Л. Багрій-Шахматов, А. Бакаєв, Д. Белявський, С. Бердяга, Ю. Горбунов, В. Ємельянов, К. Жаринов, В. Зубков, Е. Ковальов, В. Лип-

¹ Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 № 638-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 25. Ст. 180.

² Концепція боротьби з тероризмом: Указ Президента України від 05.03.2019 № 53/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/53/2019#Text>.

³ Стратегія національної безпеки України: Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>.

кан, Б. Леонов, С. Орумбаєв, Й. Осецький, О. Соколовський, М. Требін, В. Цуканов та ін. Окремі дослідники (Ю. Захарченко, Є. Колько, К. Юртаєва) в рамках теоретичних досліджень проблематики тероризму торкалися окремих аспектів протидії йому в умовах проведення АТО / ООС. Й лише в роботах деяких авторів (С. Буткевича, В. Драного, М. Карпова, О. Парфила, В. Устінова, О. Шевченка) досліджувалися зміст «фінансування тероризму», визначалися його передумови та особливості, розроблялися й удосконалювалися заходи протидії.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проблемні питання протидії фінансуванню тероризму в умовах ведення РФ гібридної війни проти України детально не розглядалися, а в існуючих наукових працях досліджувалися переважно у рамках кримінально-правової або адміністративно-правової проблематики.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є визначення особливостей фінансування тероризму в Україні в умовах ведення РФ гібридної війни та наявних проблемних аспектів протидії цьому протиправному явищу для вироблення пропозицій з удосконалення системи заходів протидії фінансуванню тероризму.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні поняття «фінансування тероризму» визначене у абз. 12 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» та п. 69 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдженню зброї масового знищення»: це *«надання чи збір будь-яких активів прямо чи опосередковано з метою їх використання або з усвідомленням того, що їх буде використано повністю або частково для: 1) будь-яких цілей окремим терористом чи терористичною групою (організацією); 2) організації, підготовки або вчинення терористичного акту, втягнення у його вчинення, публічних закликів до вчинення теракту, створення терористичної групи (терористичної організації), сприяння вчиненню теракту, проходження навчання тероризму, виїзду з України та в'їзду в Україну з терористичною метою, провадження будь-якої іншої терористичної діяльності, а також спроби вчинення таких дій»*⁴. За фінансування тероризму законодавством України передбачено кримінальну відповідальність (ст. 258-5 КК України).

⁴ Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдженню зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20>.

За оцінками фахівців міжнародних інституцій у сфері протидії фінансуванню тероризму, станом на початок 2014 року Україна не входила до «зони ризику» виникнення проявів тероризму. Однак, з березня 2014 року ситуація кардинально змінилася: основною причиною для поширення тероризму в державі стала ситуація на сході України й у т. ч. активізація діяльності терористичних і сепаратистських організацій проросійського спрямування.

Протидія протиправній діяльності терористичних організацій потребує встановлення й нейтралізації джерел і механізмів їх фінансової та іншої матеріальної підтримки⁵. Наразі джерелами фінансування диверсійно-терористичної діяльності псевдодержавних утворень «ДНР» і «ЛНР» є не лише внески прихильників та/або фінансова допомога РФ, а, насамперед, контроль над протиправним бізнесом – торгівлею зброєю, контрабандою, незаконним обігом наркотичних засобів та психотропних речовин, незаконним виготовленням та продажем підкацизних товарів тощо.

Суттєво зросла кількість фактів надання РФ прямої матеріальної підтримки діяльності незаконних збройних формувань т.зв. «ДНР» / «ЛНР» та сепаратистських сил в Україні, зокрема, фінансової, через державні, комерційні установи, неурядові організації⁶, у т.ч. шляхом використання для цього можливостей української кредитно-банківської системи та міжнародних платіжних систем. Тобто фінансування та інше активне сприяння тероризму в Україні з боку РФ стало характерною ознакою російської агресії на Донбасі.

Паралельно керівництвом самопроголошених республік вживалися заходи зі створення власних банківських установ та відокремленої системи електронних платежів, які планують об'єднати у рамках окремої платіжної системи⁷. Це дозволило цим псевдодержавним утворенням здійснювати безготівкові платежі, неконтрольовані українськими органами влади, та створило умови для фінансування підконтрольних злочинних угруповань.

Так, зокрема, аналіз наявної інформації свідчить про існування загроз національним інтересам у банківській сфері внаслідок створення на території Донецької та Луганської областей, підконтрольній т.зв. «ДНР» та «ЛНР», власної «банківської»

⁵ Парфило О.А. Джерела фінансування міжнародного тероризму та їх класифікація. *Державна безпека України*. 2009. № 15-16. С. 90-94; Леонов Б.Д. Правові аспекти протидії фінансуванню тероризму. *Державна безпека України*. 2011. № 21. С. 96-100.

⁶ Донбас і Крим: ціна повернення : монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна, О. С. Власюка, Е. М. Лібанової, О. М. Ляшенко, Київ: НІСД, 2015. 474 с.

⁷ СБУ «накрыває» 14 мариупольських фірм, фінансировавших ДНР. URL: http://www.sbu.gov.ua/sbu/control/uk/publish/article?art_id=15199&cat_id=39574. (дата звернення 25.07.2015).

системи (т.зв. ЦРБ «ДНР»⁸ та Держбанку «ЛНР»⁹), впровадження в обіг російського рубля як основної грошової одиниці, створення своїх систем електронних платежів та карткових платіжних систем.

Окрім того, на сьогодні існують загрози безпосереднього використання електронних платіжних систем та сервісів для фінансування диверсійно-терористичних груп, які діють на сході України та на території окупованої АР Крим. Адже відповідно до законодавства України сучасна платіжна система – це платіжна організація, її учасники та сукупність відносин, що виникають між ними при проведенні переказу коштів¹⁰, в т.ч. електронних грошей.

В даний час на території України з порушенням діючого законодавства діють міжнародні та вітчизняні платіжні сервіси, роботу яких забезпечують: ЗАТ «Объединенная система моментальных платежей» (РФ), ТОВ «НКО «Яндекс. Деньги» (РФ), ТОВ «Українське гарантійне агентство» (платіжний сервіс «WebMoney»), ТОВ «Фінайті» (платіжний сервіс «24 Non-Stop») тощо, які забезпечують проведення електронних розрахунків у реальному часі¹¹.

Використання зазначених платіжних сервісів відбувається без належної ідентифікації клієнтів та дозволяє безконтрольно здійснювати фінансові операції, які підлягають фінмоніторингу, що призводить до «тінізації» економіки держави та частих порушень вимог Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдженню зброї масового знищення».

Вказані проблемні аспекти зумовлені існуючими прогалинами українського законодавства, що регулює і тлумачить поняття «платіжна система» та порядок її використання, які дозволяють власникам вказаних платіжних сервісів видавати їх за «систему обліку зобов'язань гаранта перед користувачами системи», а передачу електронних грошей / титульних знаків (наприклад, WMU у «WebMoney») – за передачу вимоги за зобов'язаннями без отримання статусу платіжної системи й ліцензії НБУ та уникати обов'язкового фінмоніторингу.

Таким чином, для розуміння змісту й сучасних форм надання фінансової підтримки терористичній

діяльності на території України виділяють наступні механізми, які використовуються для вчинення протиправних дій:

1) *вимагання фінансової допомоги у суб'єктів господарської діяльності на ТОТ України т.зв. високопосадовцями та іншими функціонерами «ДНР»/«ЛНР»;*

2) *безпосередній збір коштів учасниками соціальних мереж з метою надання фінансової підтримки т.зв. «ДНР» / «ЛНР» або опосередковано під виглядом благодійної допомоги з подальшою зміною цільового призначення;*

3) *використання коштів неприбуткових організацій, акумульованих від членських внесків, пожертвувань, благодійної допомоги юридичних і фізичних осіб тощо*¹²;

4) *використання для надання матеріальної та фінансової підтримки терористичним організаціям коштів від інших видів протиправної діяльності (контрабанди та реалізації незаконно видобутих корисних копалин, підакцизних товарів, наркотичних речовин і прекурсорів тощо);*

5) *проведення суб'єктами господарської діяльності безтоварних операцій з підприємствами реального сектору економіки для виведення грошових коштів з декларованого обігу та їх використання з метою фінансування терористичної діяльності;*

6) *акумулявання та обготівкування коштів суб'єктів підприємницької діяльності шляхом проведення удаваних фінансових операцій з використанням операційних можливостей українських банківських установ, конвертаційних центрів з подальшою передачею готівки терористичним групам / організаціям;*

7) *використання підконтрольних страхових та офшорних компаній для виведення коштів у тіньовий сектор економіки через схеми страхування (перестраховування) та шляхом купівлі-продажу цінних паперів з подальшою передачею готівки терористичним групам / організаціям;*

8) *здійснення бюджетних видатків на потреби підприємств, розташованих на непідконтрольній Українській державі території у зоні АТО / ООС та використання коштів державного бюджету України всупереч цільовому призначенню для фінансування терористичної діяльності;*

9) *використання операційних можливостей міжнародних систем переказу коштів (МСПК) для отримання членами терористичних організацій готівкових грошових переказів (у т.ч. із-за кордону) для протиправної діяльності;*

10) *використання операційних можливостей міжнародних карткових платіжних систем*

⁸ Центральний Республиканский Банк Донецкой Народной Республики начинает свою работу. URL: <http://www.news.donbass.name/biz/1011-centralnyu-respublikanskiy.html>. (дата звернення 15.07.2016).

⁹ Общая информация | Государственный банк. URL: <http://www.gosbank.su/about/obshhaya-informaciya/>.

¹⁰ Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 05.04.2001 № 2346-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14#Text>.

¹¹ Мельник Д.С. Актуальні проблеми протидії фінансуванню тероризму в умовах ведення гібридної війни та військової агресії проти України, шляхи їх вирішення. *Збірник наукових праць НА СБУ*. 2016. № 61. С. 17-25.

¹² Національний огляд щодо діяльності неприбуткового сектору з метою ідентифікації, попередження та боротьби з фінансуванням тероризму (2014 – I квартал 2016 року). Держфінмоніторинг, Київ. 2016. 23 с.

(МКПС) для безперешкодного отримання терористами готівкових коштів (у т.ч. із-за кордону);

11) використання операційних можливостей електронних платіжних систем / сервісів (ЕПС) шляхом проведення електронних розрахунків з наступним обготівкуванням коштів для фінансування тероризму¹³;

12) використання криптовалютних розрахунків у якості механізму прихованого фінансування диверсійно-терористичної діяльності «ДНР» / «ЛНР». У лютому 2018 році розрахунки у криптовалюті офіційно визнано СБУ одним із основних механізмів фінансування «ДНР» / «ЛНР»¹⁴.

Зазначений перелік протиправних механізмів не є вичерпним і може змінюватися. Адже у відповідь на заходи протидії, які вживаються міжнародними організаціями та національними органами кожної країни, спонсори терористів винаходять нові способи і механізми надання їм матеріальної підтримки.

Таким чином, цілком слушним та закономірним буде висновок про те, що сьогодні одним із пріоритетних напрямків боротьби із тероризмом є ліквідація фінансових потоків, що його живлять¹⁵. Саме на ліквідацію фінансових потоків та механізмів надання матеріальної підтримки терористичним організаціям, групам і окремим терористам має бути спрямована діяльність загальнодержавної системи протидії фінансуванню тероризму.

У загальному розумінні, це комплекс заходів, спрямованих на виявлення, запобігання і припинення протиправної діяльності із фінансового чи матеріального забезпечення терористичної діяльності. Реалізацію такого комплексу заходів забезпечує стабільне функціонування державного механізму протидії фінансуванню тероризму – сукупності державних органів і суб'єктів господарювання та інших організацій і установ, уповноважених державою на протидію фінансуванню тероризму і відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом¹⁶.

¹³ Мельник Д. С. Щодо напрямів удосконалення оперативно-службової діяльності СБУ з протидії фінансуванню сепаратизму та тероризму. Використання досвіду участі органів і підрозділів СБУ в проведенні АТО на Сході України у забезпеченні держбезпеки: збір-к матер. відомч. наук.-практ. конф. Київ: НА СБУ, 2015. С. 93-97.

¹⁴ СБУ викрила механізм фінансування тероризму через конвертацію криптовалют. URL: <https://ssu.gov.ua/ua/news/1/category/21/view/4344#.HME5oKQx.dpbs>. (дата звернення 15.03.2018).

¹⁵ Буткевич С. А. Щодо адміністративно-правового механізму запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму. Учен. зап. Таврич. нац. ун-та ім. В. І. Вернадського. Т. 22 (61). № 2. 2008. С. 68-74; Шевченко О. А. Протидія СБ України фінансуванню тероризму: автореф. дис. .... канд. юрид. наук: 21.07.01. Київ, 2010. 20 с.

¹⁶ Мельник Д. С. Щодо актуальних проблем протидії використанню цифрових валют у протиправній діяльності в Україні. Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави, травень 2020 р.: зб. матер. відомч. наук.-практ. конф. Київ: НА СБУ, 2020. С. 34-37.

Основною складовою такого механізму є загальнодержавна система фінансового моніторингу, яка на сьогоднішній день є дворівневою. Відповідно до ст. 5 Закону, до неї входять суб'єкти: 1) первинного фінансового моніторингу (суб'єкти господарювання: банки, страхові установи і брокери, кредитні спілки, ломбарди та інші фінустанови; платіжні організації, учасники чи члени платіжних систем; товарні та інші біржі, що проводять фінансові операції з товарами, професійні учасники фондового ринку; оператори поштового зв'язку та установи, які надають послуги з поштового переказу коштів і здійснення валютних операцій; філії або представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, що надають фінпослуги на території України; постачальники послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів; спеціально визначені суб'єкти первинного фінансового моніторингу тощо) та 2) державного фінансового моніторингу (державні органи – Нацбанк України, Міністерство фінансів, Держфінмоніторинг, Мінюст України, Нацкомісія з цінних паперів та фондового ринку, Міністерство цифрової трансформації України тощо).

Насьогодні запобігання, виявлення та припинення фактів надання фінансової та іншої матеріальної підтримки організації терористичної, екстремістської та сепаратистської діяльності на території України є одними із першочергових завдань СБ України, яка у ч. 4 ст. 4 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» визначена головним органом у загальнодержавній системі боротьби з терористичною діяльністю.

Зокрема, СБ України здійснює контррозвідувальну та оперативно-розшукову діяльність щодо запобігання, виявлення і припинення фактів фінансування тероризму, розслідування кримінальних проваджень, зареєстрованих за ст. 258-5 («Фінансування тероризму») КК України, та доведення їх до суду та притягнення винних осіб до відповідальності.

Під час проведення розслідувань Служба координує свою діяльність з Держфінмоніторингом, Нацбанком, Мінфіном, Мінцифри, НКЦПФР, Генпрокуратурою, МВС, ДФС, ДКС, ДМС України та іншими контролюючими і правоохоронними органами. Окрім того, Службою самостійно (відповідно до міжвідомчих угод) та через можливості ДСФМ України здійснюється взаємодія з підрозділами фінансових розвідок понад 100 країн світу. Особливо активно здійснюється співпраця з підрозділами фінансової розвідки і правоохоронними органами США й Великобританії.

В сучасних умовах особливу увагу Служби безпеки та Держфінмоніторингу України сконцентровано на проведенні фінансових розслідувань стосовно осіб, причетних до терористичної та екстремістської діяльності на території України. Служ-

бою безпеки спільно з Нацбанком та ДСФМ України вживаються заходи щодо виявлення та блокування коштів спрямованих на таку діяльність.

Концепція боротьби з тероризмом, схвалена Указом Президента України від 05.03.2019 № 53/2019, у розділі IV «Основні пріоритети боротьби з тероризмом», визначає що *виявлення і припинення терористичної діяльності* передбачає здійснення комплексних пошукових заходів з метою своєчасного добування достовірної інформації про загрози та наміри вчинення терористичних актів, *джерела фінансування терористичної діяльності*, забезпечення якісного аналізу здобутої інформації; реалізацію комплексу заходів щодо підвищення ефективності державного фінансового моніторингу у сфері *запобігання та протидії фінансуванню тероризму*; удосконалення методик та алгоритмів *пошуку й оброблення інформації* про осіб, причетних до терористичної діяльності, *джерела фінансування тероризму*, та має здійснюватися у т.ч. впровадження новітніх методів і засобів здійснення оперативнорозшукової діяльності з метою своєчасного припинення такої діяльності.

Органами та підрозділами СБ України у взаємодії з уповноваженими державними органами (ДСФМ, ДФС, ДКС України) вживаються системні заходи з виявлення та припинення механізмів надання матеріальної підтримки терористичним організаціям, групам і окремим терористам.

Однак при цьому мають місце наступні проблемні аспекти, які чинять суттєвий вплив на ефективність роботи СБ України за цим напрямом:

– *складність встановлення джерел походження та розпорядників коштів, що витрачаються організаціями, об'єднаннями громадян або окремими особами*, стосовно яких існують обґрунтовані підозри щодо їх причетності до фінансування терористичних та екстремістських груп, які діють на сході України й на території окупованої АР Крим;

– *недосконалість норм чинного законодавства, які регулюють та тлумачать поняття «платіжна система»*, що дозволяє власникам міжнародних та вітчизняних платіжних сервісів, які забезпечують проведення електронних грошових розрахунків, видавати свої електронні сервіси за «системи обліку зобов'язань гаранта перед користувачами системи», а передачу електронних грошей – за передачу вимоги за такими зобов'язаннями, діяти без отримання статусу фінансової установи та уникати фінансового моніторингу;

– *відсутність належної ідентифікації клієнтів ЕПС*, що дозволяє безконтрольно здійснювати фінансові операції всупереч вимогам Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»;

– *нерегульованість законодавством порядку блокування руху коштів на рахунках ЕПС*, що здійснюється за рішенням ДСФМ України на період не більше 30 робочих днів або за рішенням суду у рамках кримінального провадження;

– *анонімність, децентралізованість створення і фактична відсутність контролю за обігом криптовалют*, які нівелюють можливості органів фінмоніторингу та сприяють їх активному використанню терористичними організаціями та окремими терористами;

– *недостатньо налагоджене міжнародне співробітництво* в цій сфері (відносно легке переміщення коштів з однієї країни в іншу, складні процедури розкриття банківської таємниці, наявність офшорних зон тощо).

Враховуючи викладене, з метою мінімізації й нейтралізації загроз вчинення терактів і диверсій, запобігання дестабілізації суспільно-політичної обстановки в державі необхідно вжити наступних заходів для підвищення ефективності протидії фінансуванню тероризму та екстремізму в Україні:

1) прийняти нову стратегію розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдження зброї масового знищення на період до 2027 року;

2) внести зміни в законодавчі акти щодо функціонування національної системи протидії легалізації майна, здобутого злочинним шляхом, фінансування тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення, а саме: визначити суб'єктами державного фінансового моніторингу – Державну казначейську та Державну фіскальну служби України, а суб'єктами первинного фінансового моніторингу – юридичних осіб, які забезпечують функціонування електронних платіжних сервісів, систем криптовалютних розрахунків;

3) передбачити в Законі України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» та інших актах національного законодавства, які регламентують діяльність електронних платіжних сервісів (ЕПС), відповідні положення щодо: забезпечення належної ідентифікації клієнтів; визнання електронними грошима електронних одиниць, що використовуються такими сервісами; зобов'язання отримувати ліцензію НБУ для здійснення діяльності з використанням вказаних сервісів, що дозволить визнати їх суб'єктом первинного фінансового моніторингу з відповідними обов'язками та відповідальністю;

4) унормувати в законодавстві України порядок блокування суб'єктами фінмоніторингу руху коштів на рахунках ЕПС, а також розробити механізм зупинення криптовалютних розрахунків з подальшим його унормуванням;

5) на законодавчому рівні передбачити посилення відповідальності за створення й використання

«конвертаційних» центрів та ухилення від сплати податків з одночасною оптимізацією ставок оподаткування суб'єктів господарської діяльності;

б) упровадити у практику правозастосування оновлені у 2020 році рекомендації FATF з протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму з використанням віртуальних активів (криптовалют)¹⁷ з урахуванням нещодавно прийнятого Закону України «Про віртуальні активи»¹⁸;

7) визначити в якості пріоритетних завдань уповноважених державних органів у сфері протидії фінансуванню тероризму:

- нарощування зусиль в діяльності з припинення фінансування терористичних та інших екстремістських організацій в Україні;

- відстеження витрат терористичних та інших екстремістських організацій з метою недопущення придбання зброї, вибухівки і компонентів зброї масового ураження, вербування та підготовки членів тощо;

- впровадження новітніх форм і методів виявлення і припинення використання криптовалют для фінансування тероризму, забезпечити постійний аналіз пов'язаних з ним ризиків і загроз;

- налагодження належної координації роботи державних органів України з протидії використанню МСПК, МКПС, ЕПС та криптовалют для фінансування тероризму, їх ефективної взаємодії з компетентними органами іноземних держав;

¹⁷ Рекомендації FATF «Міжнародні стандарти боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму і розповсюдженням зброї масового знищення», затверджені рішенням Пленарного засідання FATF у жовтні 2020 року. URL: [https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8/UKR_Compilation%20book%20-%20FINAL%20\(02.02.2021\).pdf](https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8/UKR_Compilation%20book%20-%20FINAL%20(02.02.2021).pdf). (дата звернення 25.12.2021).

¹⁸ Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>. (дата звернення 25.04.2022).

- забезпечення постійного обміну інформацією у сфері протидії фінансуванню терористичної діяльності, а також даними щодо результатів моніторингу фінансових операцій причетних фізичних та юридичних осіб;

- сприяння стабільному розвитку національної системи запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

8) забезпечити постійне здійснення ДСФМ спільно з уповноваженими правоохоронними органами заходів з отримання і відпрацювання інформації про вже відомі та нові схеми і механізми фінансування тероризму й екстремізму в Україні, вжиття заходів із документування викритих протиправних дій.

За результатами отримання й відпрацювання зазначеної інформації – приймати рішення щодо оптимальної форми її реалізації відповідно до чинного законодавства з урахуванням динаміки розвитку обстановки в державі в умовах ведення РФ гібридної війни та розпочатої повномасштабної військової агресії проти України.

Висновки

Таким чином, процес виявлення й припинення функціонування джерел і каналів (механізмів) фінансування терористичної діяльності характеризується підвищеною складністю. Ефективна протидія фінансуванню тероризму може бути досягнута лише в результаті комплексного застосування можливостей всієї загальнодержавної системи фінансового моніторингу, правоохоронних органів та фінансових установ, об'єднаних єдиним задумом. У результаті вжиття заходів протидії фінансуванню тероризму уповноваженими органами має досягатися кінцева мета – виявлення й блокування джерел і механізмів фінансування терористичних організацій (груп) та, як наслідок, підрив їх матеріального підґрунтя, недопущення відтворення та розвитку в Україні.

Інформація про автора:

Мельник Дмитро Сергійович,

кандидат юридичних наук,

провідний науковий співробітник

Міжвідомчий науково-дослідний центр при РНБО України

8, вул. Петра Болбочана, м. Київ, 01601, Україна

Information about the author:

Melnyk Dmytro Serhiiovych,

Ph.D. in Law,

Leader Research Fellow

Interagency research and Science centre of National Security

and Defence Council of Ukraine

8, Petr Bolbochan str., Kyiv, 01601, Ukraine